

Brødrene Wegener fra Gudbjerg.

Af Dr. phil. Marius Kristensen.

PRÆSTEN Hans Christian Wegener, hvis indberetning om oldtidsminderne i sognet museumsinspektør Neergaard omtalte, og hans hustru Marie Kirstine f. Kellinghusen havde to sønner, som fortjæner at mindes.

Den ældste, *Caspar Frederik Wegener*, blev født i Gudbjerg præstegård den 13. december 1802. Han gik i skole i Nyborg, senere i Roskilde, blev student 1821, og måtte som student tage arbejde som privatlærer, men studerede — uden eksamen som mål — især historie og stod i nær forbindelse med den historiske professor Engelstoft. Han blev 1826 adjunkt ved Sorø skole, hvor han efterhånden blev inspektør og bibliotekar, overlærer, og (1837) tillige lektor ved akademiet i historie, geografi og statistik. Samtidig studerede han videre, blev 1828 teologisk kandidat, men arbejdede særlig med historiske æmner og blev 1836 dr. phil. for en afhandling om Pergamonshoffets betydning for kunst og videnskab. Dette er for øvrigt den eneste gang, han behandlede et æmne, som ikke angik Danmark.

Som lærer var Wegener grundig og nøjeregnende, som regel rent saglig og rolig, men han kunde være utrolig hæftig til tider, og når æmnet greb ham, behandle det på en sådan måde, at det gjorde et uudsletteligt indtryk på disciplene. Ved siden af undervisningen fik han tid til at arbejde i hovedstadens arkiver og biblioteker, idet han tilbragte den mest mulige tid med studier og helst holdt sig frisk ved indendørs legemsøvelser. Som frugt af disse studier kom 1843 hans »Liden Krønike om Kong Frederik [VI] og den danske Bonde«, et ikke ueffent forsøg på folkelig historiefortælling. Desuden de to akademi-programmer »Om Carl Danske, Greve af Flandern« (1839) og »Om Anders Sørensen Vedel« (1846). Hvor righoldigt dette sidste skrift er, vil bl. a. kunne skønnes af de uddrag af det, som adjunkt Balslev har fremdraget i sit foredrag om Johan Friis. Det fik da også den for et program vistnok enestående skæbne, at det allerede næste år måtte optrykkes igen, og som tillæg til udgaven af Vedels Sakseoversættelse 1851 blev det for tredje gang trykt.

I 1847 blev han kgl. historiograf, til sorg for Grundtvig, og ridder af Danebrog, og næste år gehejmearkivar og titulær professor. Dermed opnåede han, hvad han længe havde ønsket, at få en fast stilling i København.

Allerede 1841 havde han i en anmeldelse af Dahlmanns Danmarks Historie taget til genmæle mod de slesvig-holstenske tanker. Nu blev han en af hovedmændene i den kreds især af professorer, som skrev mod Slesvig-Holstenerne, og til de »Anti-slesvig-holstenske Fragmenter« skrev han fire afhandlinger om forholdet mellem Danmark og hertugdøm-

merne i ældre og nyere tid (nr. 10, 11, 12 og 15). Han blev kongevalgt medlem af den grundlovgivende rigsdag imod sin vilje, og da grundloven var vedtaget, nedlagde han indsigelse mod den, fordi han mente, valgretten var alt for vid. Mest kendt blev han, da han 1852 udgav sit skrift »Forsvar for Danmarks Kongers og Kongehuses, navnlig Prins Christians og Gemalindes fulde Arveret efter Lex Regia (Kongeloven).« Han havde i forvejen forelagt regeringen alle de aktstykker, der skulde begrunde denne arveret både på mands- og kvindelinién, og han anså en afvigelse fra Kongeloven for farlig for rigets helhed. Da ministeriet opgav kvindeliniéns arveret, trådte han derfor offentlig frem. Ministeriet lod ham tiltale, men rigsdagens flertal blev så stærkt påvirket af Wegeners skrift, at ministeriet først efter en opløsning af folketinget og dernæst af hele rigsdagen fik sin vilje sat igennem. Wegener blev frifundet, men fik en tilkendegivelse af kongens mishag, som Frederik VII dog lod ham vide, ikke kom med kongens gode vilje. Et hyldesttog af studenter blev forbudt, og hovedmændene for det fik en irettesættelse. Begivenhederne gav anledning til den i sin tid meget kendte vise om »Konferensråd Wegener den brave«.

Wegeners indlæg i den politiske strid var udslag af hans udpræget danske sindelag og utvivlsomt ensidige, hvad tiden måske også krævede. Men det blev også sidste gang, hans voldsomme sind skaffede sig en sådan udladning. Han blev ved at høre til Frederik VII.s nærmeste kreds, og ligesom han tidligere havde skrevet mindeskrifter over Frederik VI og Christian VIII til sørgefesterne i Sorø (1840 og 1848), skrev han et mindeskrift over Frederik VII

(1866), ligesom han efter dennes opfordring skrev om udgravningerne af Asserbos og Søborgs ruiner og »Historiske Efterretninger om Abrahamstrup (Jægerspris)«. Også Christian IX stod han nær, og han vedblev at være kongelig historiograf til sin død — som den sidste i Danmark.

Som gehejmearkivar indlagde han sig i de første år betydelig fortjæneste ved at gøre arkiverne lettere tilgængelige for forskningen. Men ret snart blev han »en modstander af alle forandringer, selv til det bedre«, og han var i sine senere år en hindring for en bedre ordening, så da han 1882 tog sin afsked, blev der meget at udrette for hans eftermand, A. D. Jørgensen. Sin tid, når han ikke var i arkivet, tilbragte han helst i sit store bibliotek, som nu udgør en af grundstammerne i landsbiblioteket i Århus, den største private bogsamling, der fandtes i Danmark.

Han levede endnu, åndsfrisk til det sidste, i ti år efter sin afsked og døde først i en alder af over 90 år den 9. Maj 1893.

Hans yngre broder *Johan Jørgen Stiller Wegener* (f. den 3. august 1811) har vist i sind lignet den ældre. Han blev i sine drengear historisk vakt ved læsning af Grundtvigs fordanskning af Sakse og Snorre. Det vilde være betydningsfuldt, om det kunde udredes, hvad betydning disse oversættelser, som lå rundt omkring i landets skoler, har øvet på læselystne unge i tidernes løb; men selv om vi kender bestemte tilfælde, hvor de har givet afgørende tilskyndelse, er der sikkert endnu meget at oplyse, hvis det da kan oplyses. Johan Wegener er da en af disse unge. Han blev student i 1831 og teologisk kandidat 1838.

Derefter blev han huslærer hos provst U. A. Ples-

ner i Humle på Langeland, hvis datter han senere ægtede. Han var med på studentertoget til Uppsala 1843, og om det første møde på Skamlingsbanke den 18. Maj 1843 skrev han en beretning til Hempels Avis i Odense, der viser, at hans følelser for den danske sag ikke var mindre varme end broderens. Det var derfor ikke så mærkeligt, at han blev udset til forstander for den folkehøjskole, der skulde begynde i Rødding. I tiden før højskolens åbning færdedes han i Sønderjylland, og hans uddrag af den slesvigske forenings protokol, som blev offentliggjort mod patentet af 29. Marts 1844, var saa kraftigt i sine udtryk, at det førte til statsmagtens indgriben.

Den 17. oktober 1844 kom han til Rødding, og ved åbningsmødet den 7. november holdt han sin berømte åbningstale over Ingemanns:

»Stat op af graven, du slægt, som døde!
 Forkynd dit fald, og afmal din brøde!
 Advar os for udslettelsens dom,
 og vis os, hvorfra din frelse kom!

— — —
 Og blunder atter i blødheds drømme
 mit fødeland ved de dybe strømme,

— — —
 da ryster sjælen, og vækker ånden,
 og styrker hjærtet, og ruster hånden
 til dansk og stor og til herlig id —
 til Danmarks frelse i nødens tid! «

Men også for hans vedkommende blev det kun i nødens tid, hans stemme fik denne klang. Snart fik sygdom og uenighed med P. Chr. Koch (hvem han fandt for lidt dansksindet) Wegener til at opgive

BRØDRENE WEGENER FRA GUDBJÆRG 153

gærningen i Rødding. Han lod sig af grev Frijs til Juellinge kalde til præst til Halsted og Avnede på Låland, og med undtagelse af nogen deltagelse i kampen mod bondevennerne og en kortvarig virksomhed som folketingsmand for Nakskov-kredsen (1850—1853) levede han i stilhed i sin præstegård til sin død den 7. oktober 1883.

Fælles for de to brødre fra Gudbjærg præstegård er da en stærkt vågen ungdom, en varm følelse for konge og folk, som en kort tid driver dem midt ind i begivenhederne, og så en mærkelig falden til ro i stædig konservatisme. Men den indsats, de gjorde i deres første manddomsår, skal ikke glemmes, så lidt som det varme fædrelandssind, der drev dem ind i noget, som ellers lå deres natur så fjærnt.

